

สงครามที่ภาคใต้ : สถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ ปี 2552¹

ประสิทธิ์ เมฆสุวรรณ²

บทนำ

ปีใหม่นี้สงครามที่ภาคใต้ ซึ่งฝ่ายรัฐเรียกว่า **การก่อความไม่สงบ** หรือที่ฝ่าย ขบวนการแบ่งแยกดินแดนเรียกว่า **การต่อสู้ที่ปัตตานี** กำลังเข้าสู่ปีที่ 6 (2547-2552)แล้ว สถานการณ์ความรุนแรง ยังไม่มีที่ท่าว่าจะยุติไม่ว่าจะในด้านการเมือง หรือด้านการทหาร

ในห้วงเวลา 5 ปี ปีที่ผ่านมา ใครที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับงานความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หากได้สังเกตติดตามอย่างใกล้ชิดก็จะพบว่าทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐและฝ่ายขบวนการฯ ต่างก็ได้พยายามปฏิบัติการทางทหารต่อกันอย่างเต็มกำลัง เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามได้รับความสูญเสียให้มากที่สุด ถ้าเป็นฝ่ายรัฐก็จะถือเอาจำนวนครั้งที่เข้าปิดล้อม ตรวจค้น จับกุม และเหตุปะทะ เป็นปริมาณผลงานและถือเอาจำนวนศพของฝ่ายตรงข้ามเป็นผลงานเชิงคุณภาพ ส่วนฝ่ายขบวนการฯ ก็ถือเอาจำนวนศพของเจ้าหน้าที่รัฐและบุคคลเป้าหมายที่ได้จากการลอบทำร้าย และวางระเบิดสถานที่ต่างๆ เป็นผลงานของตัวเองเช่นกัน ทั้ง 2 ฝ่าย ต่างก็มุ่งสร้างผลงานด้านการทหาร ซึ่งเป็นงานระดับยุทธวิธีไม่ใช่งานระดับยุทธศาสตร์ ทั้งๆ ที่งานระดับยุทธศาสตร์ต่างหากที่เป็นงานชี้ขาดผลแพ้ชนะ

บทวิเคราะห์นี้ จะลองสำรวจ งานยุทธศาสตร์ของทั้ง 2 ฝ่ายว่าในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (2547-2551) แต่ละฝ่ายใช้ยุทธศาสตร์อะไร ได้ผลเป็นอย่างไรและที่สำคัญแนวโน้มจะเป็นอย่างไรในปี 2552

ฝ่ายรัฐไทย

ระยะเวลา 3 ปีแรก (2547-2549) ที่เหตุความไม่สงบปะทุขึ้นอย่างรุนแรงกรณีปล้นปืนกองพันพัฒนา ค่ายปิเหล็ง จังหวัดนราธิวาส และกรณีเหตุการณ์ลุกขึ้นสู้พลีชีพ 28 เมษายน ที่เป็นข่าวโด่งดังไปทั่วโลก ระยะนี้เป็นห้วงเวลาที่รัฐไทยกำลังสับสนต่อสถานการณ์ จับต้นชนปลายไม่ถูก แต่หน่วยงาน อธิบายปรากฏการณ์นี้ที่เกิดขึ้นได้ไม่ตรงกัน การแก้ปัญหาในระยะนี้จึงเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่เต็มไปด้วยความสับสน อลหม่าน รัฐบาลในขณะนั้นได้ใช้งบประมาณนับหมื่นล้านบาท อัดฉีดลงพื้นที่ เพื่อตริ้งสถานการณ์ใช้กำลังตำรวจ ทหาร และอาสาสมัครเข้าควบคุมพื้นที่ กัดดันไม่ให้ฝ่ายขบวนการฯ มีเสรีในการเคลื่อนไหว คุ้มครองความปลอดภัยให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐและประชาชนไปพร้อมกัน ความไม่สงบเกิดขึ้นครอบคลุมพื้นที่ทั้ง 3 จังหวัด จำนวน

¹ เอกสารประกอบการบรรยายทางวิชาการ เวที 5 ปี ไฟใต้: สงคราม : ความรู้ : ความสับสน ...แล้วไงต่อ วันอาทิตย์ที่ 18 มกราคม 2552 จัดโดยศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ ร่วมกับสมาคมนักข่าว

² ที่ปรึกษาสมาคมพันธ์ครูจังหวัดชายแดนภาคใต้

ผู้บาดเจ็บล้มตายพุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์ บรรยากาศที่วุ่นวายไปคล้ายสงครามกลางเมือง การแก้ปัญหาของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเฉพาะระดับนโยบายทั้งฝ่ายการเมือง และข้าราชการประจำในภาพรวมแล้วกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ปัญหาอย่าง **ไม่มียุทธศาสตร์** มีเพียงยุทธวิธีที่ดำเนินไปตามสถานการณ์ เท่านั้น

ระยะที่สอง ปี 2550 กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในภาค 4 (กอ.รมน.ภ.4) ได้กำหนดยุทธศาสตร์ การแก้ปัญหาความมั่นคงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ระยะ 4 ปี (2550-2554) ขึ้น 2 ด้าน ด้านหนึ่ง คือยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ปฏิบัติการและควบคุมการปฏิบัติ โดย กองบัญชาการ พลเรือน ตำรวจ ทหาร ในการปฏิบัติให้ถือหลักการเมืองนำการทหาร แบ่งการปฏิบัติเป็น สามกลยุทธ์คือ กลยุทธ์การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กลยุทธ์ด้านข่าวกรองและต่อต้านข่าวกรอง และกลยุทธ์ปฏิบัติการข่าวสาร อีกด้านหนึ่งคือยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา ปฏิบัติการและควบคุมการปฏิบัติโดยศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) การปฏิบัติให้ถือหลักแนวความคิดพระราชทาน **เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา** แบ่งการปฏิบัติเป็นห้ากลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ด้านการเมืองการปกครอง กลยุทธ์ด้านการศึกษาและกีฬา กลยุทธ์ด้านสังคมจิตวิทยา กลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ และกลยุทธ์การต่างประเทศ หากติดตามประเมินผลสำเร็จของยุทธศาสตร์ ทั้งสองด้านของรัฐในระยะ 2 ปีที่ผ่านมา (2550-2551) อย่างคร่าวๆ ก็พอจะมองเห็นภาพความสำเร็จ และที่ยังเป็นปัญหาดังนี้

ด้านความมั่นคง ภาพของความสำเร็จ มองเห็นได้จากการบรรลุเป้าหมายใน 3 กลยุทธ์ว่ามีมาน้อยเพียงใด ในกลยุทธ์รักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน กลยุทธ์ข่าวกรองและต่อต้านข่าวกรอง นับว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐประสบผลสำเร็จค่อนข้างมาก สามารถทำให้เสรีภาพการเคลื่อนไหวของกองกำลังฝ่ายขบวนการ ถูกจำกัด จำนวนครั้งของการก่อเหตุลดลง แม้ว่าในระยะหลังๆ เหตุร้ายจะมีขนาดใหญ่และรุนแรง สร้างความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้นก็ตาม ส่วนกลยุทธ์ปฏิบัติการด้านข่าวสาร ถือว่า บรรลุผลน้อย เนื่องจากสาธารณชนทั่วไปรับรู้ข้อมูลข่าวสารความสำเร็จของทางการน้อยมาก เช่นไม่ทราบว่ามีจำนวนเหตุร้ายที่เกิดขึ้นกว่าหกพันครั้งในรอบ 5 ปี เจ้าหน้าที่สามารถจับกุม ส่งฟ้องศาลได้ก็คดี ตัดคุกก็คดี ประหารชีวิตก็คดี หรือยกฟ้องก็คดี ความสำเร็จของงานในมิติต่างๆ สื่อไปถึงประชาชนได้ไม่มากแต่โดยภาพรวมเจ้าหน้าที่รัฐสามารถดำเนินกลยุทธ์ประสบผลสำเร็จได้ถึงร้อยละหกสิบขึ้นไปทีเดียว

ด้านการพัฒนา ภาพของความสำเร็จ มองเห็นได้จากการบรรลุเป้าหมายใน 5 กลยุทธ์ กล่าวคือกลยุทธ์ด้านการเมืองการปกครอง กลยุทธ์ด้านการศึกษาและกีฬา กลยุทธ์ด้านเศรษฐกิจ เจ้าหน้าที่ของรัฐประสบผลสำเร็จน้อย แต่ในด้านสังคมจิตวิทยาสามารถทำให้ประชาชนรับรู้ข้อมูลที่เป็นจริงได้มากขึ้น จากที่เคยเชื่อว่าเรื่องขบวนการแบ่งแยกดินแดนไม่มีอยู่จริง เป็นเพียงมายาภาพที่เจ้าหน้าที่รัฐส่วนหนึ่งสร้างขึ้นก็เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่จริง ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ที่เริ่มมีมากขึ้นตามลำดับแต่ที่ถือว่ารัฐทำได้โดดเด่นมากก็คือ กลยุทธ์การต่างประเทศ การสร้างความเข้าใจที่

ถูกต้องให้กับนานาประเทศว่า วิกฤติการณ์ในภาคใต้ของไทย เป็นปัญหาภายในของประเทศไทย และอยู่ในวิสัยที่รัฐบาลไทยสามารถรับมือแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้

ภาพรวมในการดำเนินการ ตามยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาความรุนแรงด้านความมั่นคงและด้านพัฒนาดังกล่าวในห้วง 4 ปีที่ผ่านมาถือว่ารัฐสอบผ่าน แม้ว่าถ้าคิดในแง่การลงทุน จะขาดทุนย่อยยับถึงขั้นล้มละลายก็ตาม

ฝ่ายขบวนการแบ่งแยกดินแดน

ขบวนการแบ่งแยกดินแดน หรือที่เจ้าหน้าที่รัฐเรียกว่า กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบนั้น เป็นที่รับรู้กันว่าได้ดำเนินการต่อสู้กับรัฐไทยมาอย่างยาวนานในยุคก่อนปี 2547 บทบาทของขบวนการฯ ในความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐมีฐานะเป็นเพียงกลุ่มกองโจรติดอาวุธที่เคลื่อนไหวอยู่ในเขตป่าเขาและเขตพื้นที่ราบ มียุทธศาสตร์และยุทธวิธีการต่อสู้ที่คล้ายคลึงกับขบวนการคอมมิวนิสต์หรือ พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) ในอดีต ประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายความมั่นคงจึงมีความเคยชินกับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี รูปแบบเก่าๆ เสียเป็นส่วนใหญ่ เมื่อต้องต่อสู้กับยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี รูปแบบใหม่ๆ ของขบวนการแบ่งแยกดินแดนรุ่นใหม่ ในยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคข้อมูลข่าวสารจึงเกิดความสับสน ขาดฐานข้อมูลที่ต่อเนื่องและทันสมัย การทำงานเชิงรุกจึงทำได้ยาก แต่เมื่อเกิดเหตุความไม่สงบครั้งใหญ่ขึ้นในปี 2547 และความรุนแรงต่อเนื่องมา 2 ปี (2547-2549) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่างก็ได้พยายาม เก็บรวบรวมพยานหลักฐาน ตลอดถึงการสืบสวน สอบสวน ผู้ต้องหา นับพันคน คำบอกเล่า คำรับสารภาพและพยานหลักฐานดังกล่าว ทำให้ได้ภาพโครงสร้าง สงคราม ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และโครงสร้างอำนาจรัฐซ้อนของขบวนการฯ ค่อนข้างชัดเจนมากขึ้น ซึ่งในทีนี้จะกล่าวถึงเฉพาะงานด้านยุทธศาสตร์

ยุทธศาสตร์ การต่อสู้ของขบวนการแบ่งแยกดินแดน ในห้วงปี 2547 จนถึง ปี 2551 พอจะประมวลได้คร่าวๆ ดังนี้

ในทางหลักการ ขบวนการฯ ก็ใช้หลัก **การเมืองนำการทหาร** เช่นกัน เพียงแต่งานการเมืองได้ดำเนินการมาอย่างยาวนานกว่า 20-30 ปี โดยยุทธศาสตร์ 3 ชั้น คือ ชั้นการบ่มเพาะแกนนำทางการเมืองการทหาร สร้างความน่าสะพรึงกลัวให้เกิดครอบครัวพื้นที่ 3 จังหวัด บันทอนอำนาจรัฐให้อ่อนแอลง จนขาดความชอบธรรมในการปกครอง เพราะคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่ประชาชนไม่ได้และชั้นที่สาม เป็นการทำแนวร่วมระดับสากลกับองค์กรระดับโลกต่างๆ เพื่อให้องค์กรโลกเห็นว่ารัฐไทยกดขี่ข่มเหง ชาวมลายูปัตตานี อย่างโหดร้ายป่าเถื่อน เช่นกรณี 28 เมษายน กรือเซะ และตากใบ จนไม่อาจอดทนต่อไปอีกได้ จำเป็นต้องแยกตัวเป็นอิสระออกจากรัฐไทย ยุทธวิธีที่โหดร้าย ทารุณต่างๆ จึงถูกนำมาใช้เพื่อสนองยุทธศาสตร์นี้ทั้งสิ้น

ในห้าปีที่ผ่านมา หากประเมินยุทธศาสตร์โดยรวม ก็จะเป็นความสำเร็จของขั้นหนึ่งและขั้นสองได้ค่อนข้างชัดเจน ขบวนการฯ จึงกล้าที่จะเปิดการรุก ทั้งการเมืองและการทหารอย่างขนานใหญ่ แต่การรุกก็ไปสู่อันที่สามนั้นมีปัญหา เพราะรัฐไทย โดยกระทรวงการต่างประเทศ ตั้งแต่รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ พล.อ.สุรยุทธ์ นายสมัคร และนายสมชาย ล้วนเข้มแข็ง ทันทกม และทันการณ์ ฝ่ายขบวนการฯ ไม่อาจแบ่งพื้นที่ เวทีสากลมาครองได้ การรุกในขั้นนี้จึงชะงักงันและมีปัญหา

แนวโน้มของสถานการณ์ทางยุทธศาสตร์ในปี 2552

ในปี 2552 นี้ ผู้เขียนประเมินว่า ในระดับยุทธศาสตร์ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่รัฐและฝ่ายขบวนการแบ่งแยกดินแดน น่าจะมีการยกระดับงานด้านยุทธศาสตร์ของฝ่ายตนบางประการดังนี้

ฝ่ายรัฐไทย

น่าจะเน้นงานกลยุทธ์ การปฏิบัติการด้านข่าวสารเพิ่มมากขึ้น เช่น วิธีการประชาสัมพันธ์เชิงลึกและสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชุมชน เพื่อประชาชนได้ซึมซับและรับรู้ ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตรงความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งเป็นการสนองยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคง ที่สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพ ส่วนยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา รัฐน่าจะเพิ่มความพยายามในการดำเนินงาน ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษาและกีฬา ด้านสังคมจิตวิทยา และด้านเศรษฐกิจ ให้เป็นรูปธรรมโดยเร็ว โดยเฉพาะงานด้านสังคมจิตวิทยา รัฐบาลปัจจุบันควรแสดงความจริงจัง ด้วยการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ในการตอบสนองความต้องการของประชาชน เชื้อสายมลายู เช่นการยอมรับในอัตลักษณ์ความเป็นคนมลายูปัตตานี ยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สนับสนุนให้มุสลิมได้เข้าสู่ตำแหน่งราชการ ที่สามารถตัดสินใจใน ฐานะเจ้าภาพงานต่างๆ ได้ตลอดถึงให้ความเป็นธรรมและความเสมอภาคในเชิงกฎหมายและเชิงสังคมอย่างเท่าเทียม เช่นเดียวกับคนไทยทั่วๆ การดูแลให้สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันศาสนา สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมสังคมที่ดีงาม ปราบปรามอบายมุข ดูแลสวัสดิการด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

สรุปว่าหากรัฐมีความจริงใจที่จะทำให้อายุทธศาสตร์ การแก้ปัญหาความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้บรรลุผล รัฐก็ต้องยึดมั่นหลักการ การเมืองนำการทหารจริงๆ ไม่ใช่ยกมาแค่ให้ดูดี แต่ในทางปฏิบัติ กลับมีแต่การทหารนำการเมืองเหมือนเมื่อ 5 ปีที่ผ่านมา

ฝ่ายขบวนการแบ่งแยกดินแดน

ในปี 2552 นี้ ผู้เขียนประเมินว่า ฝ่ายขบวนการฯ น่าจะดำเนินการด้านยุทธศาสตร์เป็น 2 ส่วน ส่วนแรกน่าจะเป็นการดำเนินการจัดหากองกำลังรุ่นใหม่มาทดแทน กำลังที่สูญเสียชีวิตไปจากการต่อสู้ ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา การปมพาะแก่นแกน และกองกำลังติดอาวุธคงดำเนินต่อไปการสร้าง

สถานการณ์ให้น่าสะพรึงกลัว ในพื้นที่เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ให้คนต่างเชื้อชาติ ศาสนา ออกจากพื้นที่ไป และบั่นทอนความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐก็คงมีอยู่

แต่ประเด็นที่ฝ่ายรัฐน่าจะต้องจับตาวางใจเป็นพิเศษก็คือ **การปรับยุทธศาสตร์ของฝ่ายขบวนการฯ** ซึ่งน่าจะมี 2 ประเด็น หลัก ๆ คือ **การก้าวข้ามประเด็นเชื้อชาติ** ซึ่งเป็นข้ออ่อนที่สำคัญที่สุดในการระดมคนเข้าสู่สงครามต่อต้านรัฐไทย และการส่งกองกำลังเข้าร่วมรบในสงครามยิว-ปาเลสไตน์ เพื่อจะได้ผูกมิตรกับกองกำลังติดอาวุธในฉนวนกาซา ตะวันออกกลาง ซึ่งอาจเป็นช่องทางในการชักนำกองกำลังต่างชาติกลุ่มต่างๆ ซึ่งเคยเป็นมิตรร่วมรบ มาสนับสนุนต่อสู้กับรัฐไทยได้ในอนาคต

เพราะถ้าทำได้ ใน 2 ประเด็นนี้ การรุกทางการเมืองและการทหารของฝ่ายขบวนการฯ ก็พลิกโฉมไปสู่ความได้เปรียบในทันที เนื่องจากการระดมคน จะเปลี่ยนจากประเด็นความคิดชาตินิยม ไปสู่ประเด็นความศรัทธาในศาสนา และการนำกองกำลังขบวนการก่อการร้ายสากลมาช่วยรบใน**สมรภูมิ การต่อสู้ที่ปัตตานี** ตามความคิดของขบวนการแบ่งแยกดินแดนของไทย ใช่ว่าจะเป็นไปไม่ได้

.....